

Oponentský posudek na disertační práci Mgr. Andrey Gröschlové „Evropská identita“ učitele

---

K aktuálnosti tématu a k přínosu práce

Předkládaná práce je příspěvkem k problematice evropské dimenze ve vzdělávání, která nabývá na aktuálnosti v souvislosti s tím, jak postupují integrační procesy Evropské unie, jak se prohlubuje naše myšlení v evropských souvislostech, jak se rozvíjí pojetí evropanství atp.

Autorka předkládá pojednání na téma „evropská identita“ učitele. Dané téma je nejen aktuální, ale také relevantní. Od učitelů se totiž očekávají různé zázraky – např. že ze svých žáků vychovávají Evropany atp. Jaké postoje však vůbec učitelé k Evropě a k Evropské unii zastávají? Je na místě hovořit o tom, že disponují „evropskou“ identitou? Jak se cítí být připraveni pro realizaci evropské dimenze ve vzdělávání? To vše jsou důležité otázky, kterým je třeba věnovat adekvátní výzkumnou pozornost. Děje se tomu tak v případě oponované práce – což si jistě zaslouží ocenění.

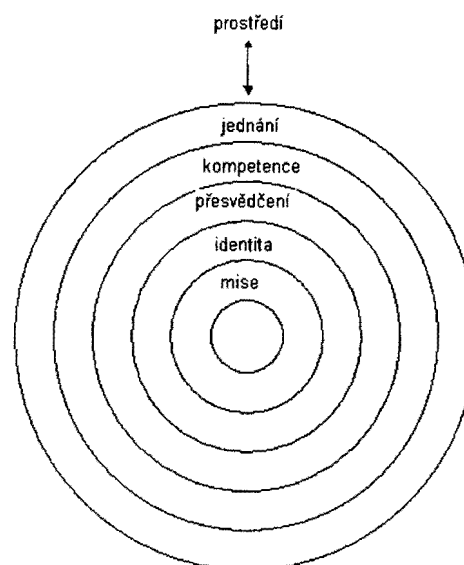
Přínos práce shledávám v tom, že do našeho odborného prostředí uvádí problematiku *evropské identity učitele*, a to v žádoucím interdisciplinárním přístupu. Zpracování problematiky vychází z obecnějších psychologických a sociologických souvislostí (pojem *identita*) a je dále rozvíjeno na pomezí pedagogiky (pojmy *funkce školy, cíle vzdělávání, obsahy vzdělávání*), teorie učitelské profese, tj. pedeutologie (pojmy *identita učitele, učitelovo pedagogické myšlení, učitelovy kompetence a znalosti*), evropských studií (pojmy *Evropa, evropská identita, evropanství, občanství EU*).

Autorka ve své práci prokazuje schopnost uvedené oborové pohledy a jim příslušející pojmy syntetizovat, což se pro účely práce jeví jako podstatné. Svědčí o tom text kapitol 1 (Kontext) a 2 (Teoretická část), který je na velmi dobré odborné i stylistické úrovni, opírá se o relevantní, kvalitní a aktuální prameny domácí i zahraniční provenience.

K základním pojmům práce

Oceňuji, že základní pojmy práce jsou vymezeny již v jejím úvodu (s. 10-12). Poznámku mám k vymezení pojmu *identita učitele* (s. 10). Uvádí se zde, že *identita učitele* je součástí učitelova pedagogického myšlení; že je to původně psychologický a sociologický koncept; že je komplexní, pluralitní povahy; že mluvíme o „vrstvách“ identity atp., avšak není zde jasně uvedeno, co to *identita učitele* vlastně je. Autorka by mohla např. při rozpravě u obhajoby nabídnout důkladnější vymezení pojmu *identita učitele*.

Domnívám se, že by bylo užitečné, kdyby se autorka při vymezení pojmu *identita učitele* opírala o relevantní práce z oblasti teorie učitelství profese (viz k tomu např. o Korthagenův model – viz schéma, které pro ilustraci vkládám do textu tohoto posudku¹). Užitečné by bylo vymezení pojmu *identita učitele* ve vztahu k dalším pojmům, s nimiž se v práci v těchto souvislostech operuje. Autorka např. vymezuje *identitu učitele* jako součást *učitelova pedagogického myšlení*. V některých pasážích své práce operuje s pojmy *profesní znalosti*, *subjektivní teorie*, *profesní postoje* a další. Nicméně je obtížné z textu dešifrovat, v jakých vztazích (hierarchických či jiných) autorka uvedené pojmy chápe a používá.

Vymezení dalších základních pojmů (s. 10-12) považuji za korektní a funkční – přinejmenším pro účely oponované práce. Více pozornosti je těmto pojmům věnováno v kap. 2, kde se postupně rozebírají následující témata: učitel, identita, Evropa, evropská identita. Autorka prokazuje velmi dobrou orientaci v poměrně široké problematice, oceňuji kritičnost jejího náhledu na některé problematicky zpracované výzkumy atp.

K cíli práce a jeho naplnění

Jak je uvedeno v Úvodu (s. 8), „cílem disertační práce je na základě empirického výzkumu identifikovat a analyzovat nejvýznamnější faktory ovlivňující identifikaci učitelů s Evropou v současnosti, po vstupu ČR do EU“. Formulace cíle je dále na různých místech textu rozšiřována, zužována, zpřesňována, revidována.

Mám-li posoudit, do jaké míry koresponduje to, co se zjišťovalo v empirickém výzkumu (kap. 3), s tím, co je uvedeno ve formulaci cíle na s. 8, musím konstatovat, že došlo k určitému tematickému posunu – a to ve smyslu zpřesnění a zaostření. Hlavní pozornost výzkumu – soudě z formulace hypotéz (s. 94) – byla zaměřena: a) na zjištění, zda se „evropská identita“ učitelů liší od „evropské identity“ běžné populace; b) na povahu vztahu mezi „evropskou identitou“ učitele a jeho přístupy k tématu Evropa v projektování výuky.

Ke zvoleným metodám

Disertační výzkum byl velmi pečlivě zpracován a zpráva, která je o něm podána (kap. 3), obsahuje všechny potřebné náležitosti. Dokumentace výzkumu je k dispozici v kap. 3 a v přílohách 4-10. Dovoluji si předpovědět, že výzkumníci, kteří budou na tento disertační výzkum navazovat, ocení preciznost, s níž autorka k jeho zpracování přistoupila. Velmi důkladná je diskuse metodologických souvislostí a problémů výzkumu. Oceňuji propojení výzkumu s výsledky šetření Eurobarometr, což umožnilo pracovat s reprezentativním souborem (běžné populace). Jako vhodné se mi jeví také využití zázemí projektu

¹ KORTHAGEN, F. In search of the essence of a good teacher. Towards a more holistic approach in teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 2004, roč. 20, č. 1, s. 77-97.

INOSKOP pro získání výzkumných dat ze škol. Z výše uvedeného lze tušit, že mé celkového hodnocení provedeného výzkumu je příznivé, nicméně poukáži i na některé problematické pasáže.

Co se týče práce s hypotézami:

- První hlavní hypotézu (dá-li se to tak nazvat) považuji za relevantní. Výzkum, který přináší odpověď na otázku, zda se „evropská identita“ učitelů liší od „evropské identity“ běžné populace, je potřebný, neboť často převažuje tendence *a priori* předpokládat, že vztah učitelů k Evropě je příznivý. Operacionalizaci hlavní hypotézy (1) a vymezení proměnné „evropská identita“ považuji za korektní. Proti rozložení hlavní hypotézy (1) do osmi dílčích hypotéz nemám námitek, pouze dílčí hypotézu (H1.4: Existuje vztah mezi hodnocením členství ČR v EU a hodnocením výhod ČR ze vstupu do EU) nepovažuji za vhodně formulovanou. Zdá se mi, že formulace H 1.4 obsahově nekoresponduje s H1.
- Nad druhou hlavní hypotézou mám pochybnosti. Zkoumání, zda je vztah mezi proměnnými přímý či zprostředkovaný, je zajisté důležité, avšak pouze za předpokladu, že proměnné fungují jako vědecké konstrukty a daří se je adekvátně s operacionalizovat. Na základě předloženého textu je však obtížné toto posoudit, neboť řada formulací a definičních vymezení je obtížně srozumitelná (např. vymezení proměnných P2-PU, P2-VC, P2-VP na s. 101-102). Není mi jasné, jak lze na základě posuzování důležitosti vzdělávacích cílů (otázka 23 v dotazníku) a profesních znalostí v odbornosti učitele (otázka 24 v dotazníku) zjistit, zda je vztah mezi určitými proměnnými přímý či zprostředkovaný. Autorka by se k tomuto problému mohla vyjádřit při rozpravě u obhajoby.

Interpretace výsledků výzkumu (kap. 3.5) je vhodně doplněna autentickými výroky učitelů, které pocházejí z polostrukturovaných rozhovorů. V této kapitole jsou shrnuty a diskutovány hlavní výsledky výzkumu; obohacují naše dosavadní poznání dané problematiky a stojí za pozornost.

Závěr

V celkovém pohledu se mi oponovaná disertační práce jeví jako dílo vhodně zaměřené na jeden z podstatných problémů současné pedagogiky. Přes určité výhrady k vymezení pojmu *identita učitele* a k operacionalizaci hypotéz konstatuji, že je práce dobře zpracována jak po stránce věcné, tak po stránce formální. Je napsána vytríbeným jazykem s minimem chyb. Považuji za žádoucí publikovat vybrané pasáže disertační práce formou časopiseckých či sborníkových studií.

Z výše uvedeného nelze než odvodit celkově kladný hodnotící závěr. Mgr. Andrea Gröschlová ve své disertační práci prokázala, že je schopna na odpovídající úrovni zpracovat zvolené téma a konfrontovat je v oblasti pedagogické teorie, praxe i výzkumu, a to s výrazným interdisciplinárním přesahem.

Disertační práce **splňuje požadavky kladené na tento typ prací a doporučuji ji k obhajobě**. Zároveň doporučuji, **aby byl Mgr. Andrea Gröschlové po úspěšné obhajobě udělen vědecký titul Ph.D. v oboru pedagogika**.

V Brně dne 26. 8. 2008

doc. PhDr. Tomáš Janík, Ph.D., M.Ed.